

İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HOŞGÖRÜ DEĞERİ İLE İLGİLİ ALGILARININ İNCELENMESİ: FENOMENOLOJİK BİR ÇALIŞMA*

Serkan ASLAN**
Birsel AYBEK***

Öz: Bu araştırmanın amacı, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü değeri ile ilgili algılarını ortaya çıkarmaktır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nin bir ilinde ilkokul 4. sınıfta öğrenim gören 10 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde nitel veri analizlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kız ve erkek öğrencilerin hoşgörüğü daha çok yardımsever olma olarak algıladıkları görülmüştür. Öğrencilerin neden hoşgörüğü olunması ile ilgili görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğu "iyi insan olmak için" cevabını vermişlerdir. Ayrıca öğrenciler mutlu olmak için, yardımlaşmak için, saygılı olmak için, kalp kırmamak için, insanları üzmemek için ve dünyanın kötü bir yer olmaması için hoşgörüğü olunması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğu hoşgörüğü olunmaması durumunda kavga olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin çoğu tarafından hoşgörüğü olmak için yardımsever olunması gerektiği belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Değer, değer eğitimi, hoşgörü.

* Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürütmüş olduğu doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Nuri Özalp İlkokulu, Elazığ, Aslan.s1985@gmail.com, ORCID ID 0000-0001-8515-4233, Makale Geliş Kabul Ediliş Tarihi: 31/05/2017-06/10/2017.

*** Yard.Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, baybek@hotmail.com, ORCID ID 0000-0001-5846-9838.

A REVIEW OF PERCEPTIONS RELATED TO TOLERANCE VALUE OF 4th GRADE STUDENTS IN ELEMENTARY SCHOOL: A PHENOMENOLOGICAL STUDY*

Serkan ASLAN**
Birsel AYBEK***

Abstract

Object of this study is to show elementary school's 4th grade students' perceptions relating to tolerance. In the present study, phenomenology, which is one of qualitative research patterns, was used. The group under study consisted of 10 students studying at 4th grade of elementary school in a city taking place in Eastern Anatolian Region during the academic year of 2015-2016. Convenience sampling method, which is one of purposive sampling methods, was used in the study. Data were collected through a semi-structured interview form in the study. Descriptive analysis, which is one of qualitative data analyses, was used in data analyzing. As a result of the study, it was seen that male and female students mostly perceive tolerance as being helpful. When the students were asked why one should be tolerant, most of the students responded as for being a good person. Furthermore, the students reported that one should be tolerant to be happy, to cooperate, to be respectful, to avoid heartbreaking, to avoid upsetting people and to prevent the world from being a bad place. Most of the students stated that lack of tolerance causes quarrels and fight. Furthermore, most of the students stated that one should be helpful to be tolerant.

Keywords: Value, values education, tolerance

1. Giriş

Eğitimin amaçlarından birisi de, öğrencilere yaşadıkları çevrenin kültürel özelliklerinin kazandırılmasıdır. Kültürel özelliklerin bir parçası da o topluma ait değerlerdir. Değer; insan, toplum, kurum veya ideolojinin düşünce, hüküm, tutum, davranış ve etkinliklerinde tercih edilen, kabul görülen, benimsenen, arzu edilen ve istenilen inanç, yargı, hedef, amaç, ölçüt, rehber, standart, kural, duyuş ve düşüncüleridir (Keskin,

* This research was manufactured from first author of doctoral disertation conducted by second author.

** Dr., Ministry Of National Education, Nuri Özalın Elemenstry School, Elazığ.

*** Assist.Prof., Cukurova University, Department of Education Sciences.

2016: 21). Ulusoy (2007) ise değeri; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik olarak tanımlamıştır. Değer bireyin tutum, davranış ve yapmış olduğu etkinliklerde toplumun kabul ettiği, benimsediği veya arzu ettiği hedefleri, ölçütleri, kuralları, inançları, düşünceleri, ideolojileri vb. dikkate alması ve bunlara önem atfetmesi şeklinde tanımlanabilir. Günümüzde, çeşitli etkenler nedeniyle değerlerin yitirildiği gözlenmektedir. Bu nedenle, ülkeler ulusal ve uluslararası değerleri bireylere kazandırmak için öğretim programlarında değişiklikler yapmaktadır (Yığıttir ve Öcal, 2010).

Günümüzde bilimsel, teknolojik ve sosyal hayatta hızlı bir değişim yaşanmaktadır ve bu değişim toplum hayatını etkilemektedir. Bu değişim kimi zaman olumlu olurken, kimi zamanda olumsuz olmaktadır. Özellikle son yıllarda teknolojideki hızlı değişimin toplumun değerlerinde olumsuz bir etki yarattığı bilinmektedir. Bu nedenle, topluma ait değerlerde yaşanan tahribatı önlemek için günümüzde değerler eğitiminin önemi gittikçe artmaktadır. Ayrıca günümüz dünyasında yaşanan siyasi, sosyal, kültürel değişim ve gelişmeler sonucunda bireylerin etkili ve verimli iletişim kurup yaşanan sorunlara etik kurallara uygun bir şekilde çözüm üretebilmeleri için değer eğitimi oldukça önemlidir (Kale, 2007). Değerler eğitimi geçmişinin 1920'li yıllarda Amerika'da karakter eğitimi adı altında yapılan çalışmalara dayandığı görülmektedir. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar 1970'li yılların ortalarında yayınlanmaya başlamıştır (Ulusoy ve Arslan, 2014).

Değerler eğitimi ile ilgili tanımlara baktığımızda farklı bilim insanlarının farklı tanımlar yapılmıştır. Değer eğitimi, kültürün içerisinde var olan ve toplumun deneyiminden geçmiş olan değerlerin okul ortamında resmî eğitim programı ve gizli eğitim programı ile öğrencilere aktarılması ve öğrencilerin ahlaki davranışı kazanmasıdır (Göldağ, 2015). Diğer bir ifadeyle değerler eğitimi, doğrudan ya da dolaylı olarak kişilerin değerler hakkındaki anlayış ve bilgisini geliştirmek, onların bireyler ve daha geniş bir toplumun üyeleri olarak belli değerler doğrultusunda davranabilmesini sağlamak için gerekli beceri ve eğilimleri aşılamaştır (İşcan, 2011: 30). Günümüzde birçok ülkede öğretim programlarında öğrencilere değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerden birisi de, hoşgörü değeridir. Hoşgörü, bireylerin hak ve özgürlüklerinin güvence altına alındığı ve özgürlüklere önem verildiği günümüz modern, demokratik ve çoğulcu toplumlarında merkezi öneme sahip kavramlardan biridir (Tatar, 2000). Hoşgörü demokratik bir değer olarak nitelendirilmektedir. Çünkü temelinde "kişiye saygı" yer almaktadır (Cookson, 2001). Hoşgörülü bir insan farklı kişilerin benimsemediği bir düşünceyi ve davranışı anlayışla karşılayarak, ona hoş bakabilmektedir. Birlikte mutlu bir hayat sürdürebilmek için insanların birbirlerinin farklılıklarını, hatalarını hoşgörüyle karşılaması, birbirlerine anlayışla yaklaşması gerekir (Çalışkan ve Sağlam, 2012). Günümüzde farklı etnik kimlik, din, mezhep, siyasi görüşe mensup insanlar arasında yaşanan sorunlar düşünüldüğünde, hoşgörü değerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Değerler eğitiminin erken yaşlarda baş-

laması önem arz etmektedir. Bu nedenle, ilkokul yıllarından itibaren demokratik, ulusal ve uluslararası değerlerin öğrencilere kazandırılması gerekmektedir.

Ülkemizde değerler eğitimi ile ilgili birçok araştırmaya rastlanmıştır (Bektaş ve Karadağ, 2013; Kalın, 2013). Ersoy (2016) tarafından yapılan araştırmada ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü değeri ile ilgili algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Ersoy (2016) tarafından yapılan görüşmede öğrencilere hoşgörü deyince ne anladıkları, günlük yaşamında hangi durumlarda hoşgörülü oldukları, hoşgörüyü nereden ve nasıl öğrendikleri ve çizdiği resimlerde ne anlatmak istedikleri sorulmuştur. Ancak neden hoşgörülü olunması gerektiği, hoşgörülü olunmadığı takdirde ne gibi sorunlarla karşılaşabileceği, ve bireyin hoşgörülü olması için neler yapması gerektiği ile ilgili görüş alınmadığı görülmüştür. Bu araştırmada yapılan bu çalışmadan farklı olarak, öğrencilerin hoşgörü algılarının cinsiyetleri açısından nasıl olduğu, neden hoşgörülü olunması gerektiği, hoşgörülü olunmadığı takdirde insanların nasıl sorunlarla karşılaşacağı ve hoşgörülü bir birey olmak için neler yapılması gerektiği ile ilgili görüşleri derinlemesine araştırılmıştır. Alanyazında ilkokul öğrencilerinin hoşgörü değerine yönelik az sayıda çalışmanın yapılmış olması bir eksiklik olarak görülmektedir. Günümüzde değerlerin öğrencilere aktarılması gittikçe önem arz eden bir konu haline gelmiştir. Bu bakımdan, öğrencilerin değerler ile ilgili algılarının ne olduğunun ortaya konulması değerler eğitiminde eğitimcilere yol gösterici olacaktır. Bu nedenle böyle bir çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı ve sınıf öğretmenlerine bir dönüt olacağı düşünülmüştür. Bu araştırmanın amacı, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü değeri ile ilgili algılarını ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin hoşgörü değeri ile ilgili algıları cinsiyetleri açısından nasıldır?
2. Öğrencilerin neden hoşgörülü olunması gerektiği ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Öğrencilerin hoşgörülü olunmaması durumunda ne gibi sorunlarla karşılaşabileceğine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Öğrencilerin hoşgörülü bir birey olmak için neler yapılması gerektiği ile ilgili görüşleri nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma, bireylerin kendi bakış açısından algı ve deneyimlerini ön plana çıkarmayı amaçlayan bir araştırma desendir (Ersoy, 2016). Bu araştırmada da, öğrencilerin hoşgörü değeri ile ilgili algıları ortaya konulmaya çalışıldığından fenomenoloji deseni kullanılmıştır.

2.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nin bir ilinde ilkokul 4. sınıfta öğrenim gören 10 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ulaşılabilirlik ve elverişlilik esasına dayalı olan uygun örnekleme yönteminde araştırmacı, ihtiyaç duyduğu büyüklükteki örnekleme ulaşınca kadar en kolay ve ulaşılabilir deneklerden veri toplar (Berg, 2001; Gürbüz ve Şahin, 2015). Bu araştırmada da, araştırmacılar tarafından kolay ve ulaşılabilir ilkokul 4. sınıf öğrencilerinden veriler toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin beşi kız, beşi erkektir.

2.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması ve Verilerin Toplanması

Araştırmada görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Görüşme, nitel araştırmada sık kullanılan veri toplama araçlarından birisidir. Görüşme, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2012). Başka bir ifadeyle görüşme, bireylerin neyi neden düşündüklerini; hislerinin neler olduğunu ve davranışlarının geri planında nelerin olduğunu belirlemeye çalışan bir araştırma tekniğidir (Ekiz, 2009). Görüşme yoluyla bireylerin bir konu veya duruma ilişkin deneyimleri, tutumları, algıları ve düşünceleri gibi gözlenmeyen, ancak bir araştırma için önem taşıyan unsurların anlaşılabilmesi hedeflenmektedir (Merriam, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada görüşme yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu yöntemde tıpkı yapılandırılmış görüşmelerinde olduğu gibi daha önceden belirlenmiş sorular vardır. Fakat bu yöntemin farkı, soruların belirli bir sırayı takip etmemesi ve daha önceden belirlenmemiş ek soruların sorulabilmesidir (Bilim, 2015). Araştırmada görüşme soruları ilgili alanyazın taranarak oluşturulmuştur. Hazırlanan öğrenci görüşme formu iki sınıf öğretmenine ve öğrenciye incelenmiş ve öğretmenlerden ve öğrencilerden gelen dönütler doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra görüşme formları Çukurova, Yıldız Teknik ve Fırat Üniversitelerinde görev yapan altı öğretim üyesinin görüşlerine sunulmuştur. Öğretim üyelerinin görüşleri neticesinde görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme yapılırken ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Her bir görüşme ortalama 20 dakika sürmüştür. Görüşme formunda dört soru bulunmaktadır. Görüşme formundaki sorular, öğrencilerin hoşgörü ile ilgili algılarını, neden hoşgörülü olunması gerektiğini, hoşgörülü olunmadığı takdirde insanların nasıl sorunlarla karşılaşacağını ve hoşgörülü bir birey olmak için neler yapılması gerektiğini kapsamaktadır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde nitel veri analizlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz gözlem, görüşme ve doküman gibi veri toplama araçlarında yer alan soru, konu ya da temalar temele alınarak analiz edilir (Ekiz, 2009: 75). Öğrenci görüşme formundaki sorular temele alınarak kodlamalar yapılmış ve bu kodlar bir araya getirilerek sorulara dayalı olarak temalar oluşturulmuştur. Öğrencilere ait görüşmeler

katılımcıların görüşme formunda sıra numarasına göre kodlanmış, öğrenciler için Ö1, Ö2.. şeklinde kodlar kullanılmıştır. Veriler analiz edilirken nitel analiz programı kullanılmış ve sonuçlar grafiklerle sunulmuştur.

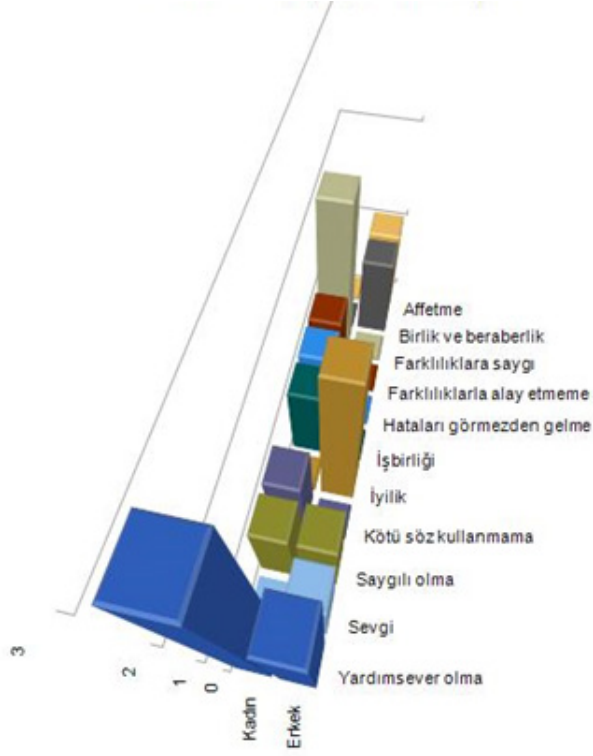
Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Johnson ve Christensen (2012), nitel araştırmanın raporlaştırılmasında katılımcıların özellikleri ile ilgili bilgilerin verilmesinin, nitel araştırmanın inandırıcılığını arttıracaklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmada da, katılımcıların özellikleri ile ilgili bilgiler verilerek araştırmanın inandırıcılığı arttırılmaya çalışılmıştır. Aktarılabilirlik çoğunlukla çalışma sonuçlarını okuyan kişilerle ilgilidir (Polit ve Back, 2010). Araştırma sonuçlarının aktarılabilir olması için araştırmanın yapıldığı yer, katılımcılar ve çalışma ile ilgili zengin, detaylı ve doğru bilgilerin verilmesi gerekmektedir. Böylelikle çalışma raporunu okuyan kişiler bu sonuçların kendi ortamlarına uygun ve benzer olup olmadığı ile ilgili fikir sahibi olabilirler (Güler, Halıcioğlu ve Taşğın, 2013). Bu araştırmada da, katılımcılar ve araştırma ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Bu şekilde araştırmanın aktarılabilirliği sağlanmıştır. Araştırmanın tutarlılığını arttırmak için çalışmada elde edilen bulguların tamamı yorum ve genelleme yapılmadan doğrudan okuyucuya sunulmuştur. Araştırmada teyit edilebilirliği sağlamak için, çalışmanın rapor olarak sunulması sırasında olabildiğince kişilerin ne söylediğinin uzun olarak çalışma içerisinde bulunması gerekmektedir (Güler, Halıcioğlu ve Taşğın, 2013). Bu araştırmada da, doğrudan alıntılar yapılarak katılımcıların ifadelerine yer verilerek okuyucuların karşılaştırma yapmalarına olanak sağlanmıştır.

3. Bulgular

Araştırmanın bulguları alt amaçlar doğrultusunda madde madde açıklanarak grafiklerle sunulmuştur.

3.1. Cinsiyetlere Göre Öğrencilerin Hoşgörü Algıları

Grafik 1’de öğrencilerin cinsiyetlerine göre hoşgörü değerine yönelik algıları verilmiştir.

Grafik 1. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre hoşgörü algıları

Grafik 1 incelendiğinde, kız öğrencilerin (f: 3) hoşgörüyü daha çok yardımsaver olma olarak algıladıkları görülmektedir. Ayrıca kız öğrenciler hoşgörüyü saygılı olma (f: 1), kötü söz kullanmama (f: 1), iyilik (f: 1), hataları görmezden gelme (f: 1), farklılıklarla alay etmeme (f: 1), farklılıklara saygı (f: 1) ve birlik beraberlik (f: 2) olarak algılamaktadırlar. Erkek öğrenciler ise hoşgörüyü yardımsaver olma (f: 2), iyilik (f: 2), sevgi (f: 1), saygılı olma (f: 1), birlik ve beraberlik (f: 1) ile affetme (f: 1) olarak algılamaktadırlar. Bu konuda bazı öğrencilerin görüşlerine aşağıda verilmiştir:

“Başkalarının farklılıklarıyla alay etmeme, farklılıklarından dolayı onları oyuna almama yanlıştır.” Ö:3,

“Saygılı olma, farklılıklara saygılı olma aklıma geliyor.” Ö:2

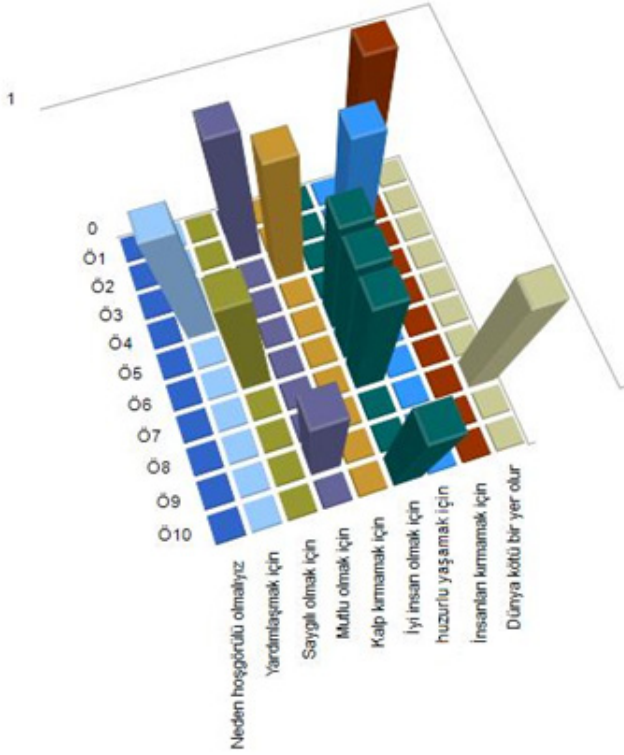
“Aklıma işbirliği geliyor. Birlikte bir şeyler yapmak.” Ö:4

“İnsanlara saygılı olmak, iyilik yapmak, engellilere yardım etmek aklıma geliyor.»
Ö:6

“Birlik beraberlik aklıma geliyor. İnsanlara yardım etme aklıma geliyor.” Ö:7

3.2. Öğrencilerin Neden Hoşgörü Olunması Gerektiği ile İlgili Görüşleri

Öğrencilerin neden hoşgörü olunması gerektiği ile ilgili görüşleri Grafik 4’te sunulmuştur.

Grafik 2. Öğrencilerin neden hoşgörü olunması gerektiği ile ilgili görüşleri

Grafik 2 incelendiğinde öğrencilerin çoğu “Neden hoşgörü olunmalı?” sorusuna “iyi insan olmak için” (f: 4) cevabını vermişlerdir. Ayrıca öğrenciler tarafından mutlu olmak için (f: 2), yardımlaşmak için (f: 1), saygılı olmak için (f: 1), kalp kırmamak için (f: 1), insanları üzmemek için (f: 1), huzurlu yaşamak için (f: 1) ve dünyanın kötü bir yer olmaması için (f: 1) cevapları verilmiştir. Bazı öğrencilerin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

◆ Serkan Aslan / Birsnel Aybek

“Mutlu olmak için hoşgörülü olmalıyız.” Ö:2

“Karşımızdakinin kalbini kırmamak için hoşgörülü olmalıyız.” Ö:3

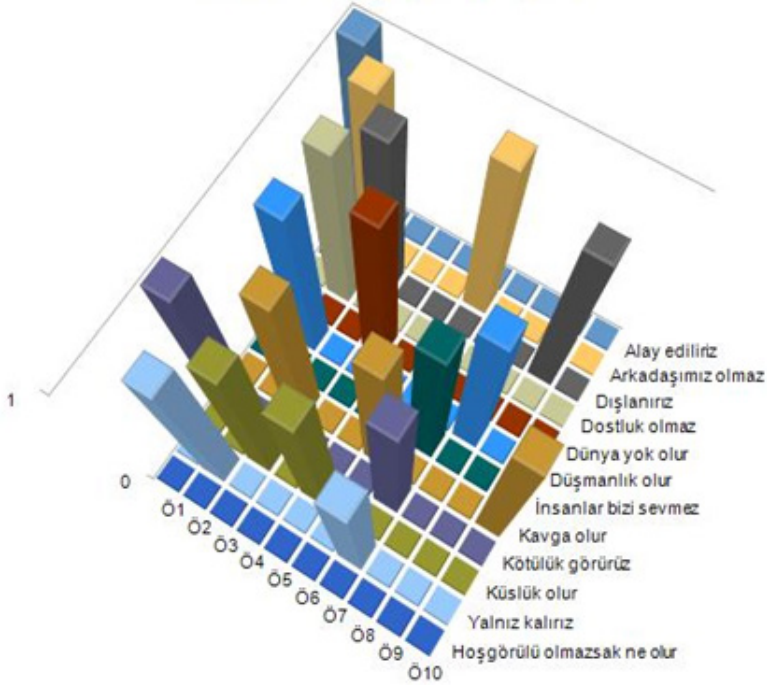
“Birbirimizle yardımlaşmak için hoşgörülü olmalıyız.” Ö:4

“İyilik yapmak için birbirimize hoşgörülü olmalıyız. Yardımlaşmak için hoşgörülü olmalıyız.» Ö:6

“Eğer hoşgörülü olmazsak dünya kötü bir yer olur. Biz dünyada yaşayamaz hale geliriz.” Ö:8

3.3. Öğrencilerin Hoşgörülü Olunmaması Durumunda Ne Gibi Sorunlarla Karşılaşılabileceğine İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin hoşgörülü olunmaması durumunda ne olacağı ile ilgili görüşleri Grafik 3'te sunulmuştur.

Grafik 3. Öğrencilerin hoşgörülü olunmaması durumunda ne olacağı ile ilgili görüşleri

İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Değeri İle İlgili Algılarının İncelen... ◆

Grafik 3 incelendiğinde öğrencilerin çoğu (f: 3) hoşgörülü olunmaması durumunda kavga olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler tarafından hoşgörülü olunmaması durumunda yalnız kalınacağı (f: 2), küslük olacağı (f: 2), kötülük görüleceği (f: 2), insanların kendilerini sevmeyeceği (f: 1), düşmanlık olacağı (f: 2), dünyanın yok olacağı (f: 1), dostluk olmayacağı (f: 1), dışlanacakları (f: 2), arkadaşlarının olmayacağı (f: 1) ve alay edilecekleri (f: 1) gibi kaygılarını dile getirmişlerdir. Bazı öğrencilerin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“Eğer hoşgörülü olmazsak yalnız kalırız, düşmanlık olur. Kimse kimseyle dost olmaz, arkadaşlık olmaz.” Ö:2

“Arkadaşlarımızla aramızda küslük olur, kavga ederiz sürekli. Arkadaşlarımız bizi dışlar.” Ö:3

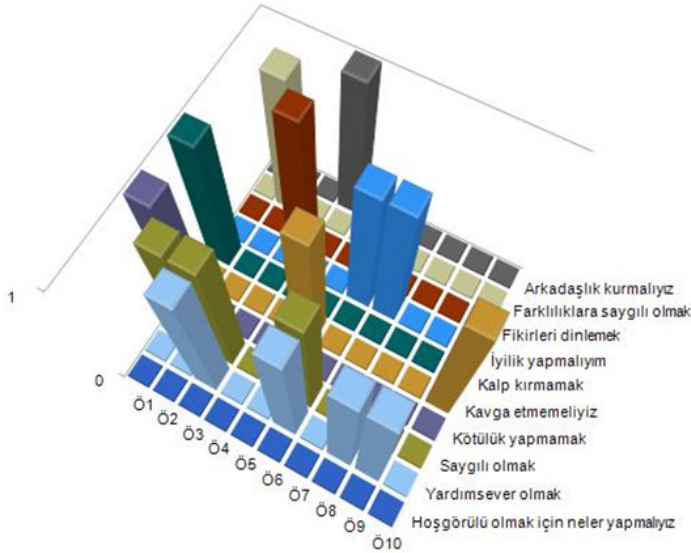
“Hoşgörülü olmazsak dünya yok olur.” Ö:4

“Hoşgörülü olmazsak herkes birbiriyle kavga eder. Arkadaşlarımız olmaz.” Ö:6

“Yalnız kalırız, insanlardan kötülük görürüz ve çevremizde kimse bizi sevmeyiz.” Ö:7

3.4. Öğrencilerin Hoşgörülü Bireyler Olmak İçin Neler Yapılması Gerektiği Hususundaki Önerileri

Öğrencilerin hoşgörülü olmak için neler yapılması gerektiği ile ilgili görüşleri Grafik 4’te sunulmuştur.

Grafik 4. Öğrencilerin hoşgörülü olmak için neler yapılması gerektiği ile ilgili görüşleri

Grafik 4 incelendiğinde öğrencilerin çoğu (f: 4) hoşgörülü olmak için yardımsever olmak gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler tarafından hoşgörülü olmak için saygılı olmak (f: 3), kötülük yapmamak (f: 1), kavga etmemek (f: 2), kalp kırmamak (f: 1), iyilik yapmak (f: 2), fikirleri dinlemek (f: 1), farklılıklara saygılı olmak (f: 1) ve arkadaşlık kurmak (f: 1) gerektiği belirtilmiştir. Bazı öğrencilerin konu ile ilgili görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“Birbirimize yardımcı olmalıyız, saygılı olmalıyız. Arkadaşlarımızın bir konuda fikirleri varsa onları dinlemeliyiz.” Ö:3

“Hoşgörülü olmak için arkadaşlık kurmalıyız birbirimizle.” Ö:4

“Hoşgörülü olmak için iyilik yapmalıyım, saygılı olmalıyım ve yardımsever olmalıyım.” Ö:6

“Hoşgörülü olmak için kavga etmemeliyiz. Kavga edersek hoşgörülü olmayız.” Ö:10

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörü değeri ile ilgili algılarını ortaya çıkarmaktır. Araştırmada öğrencilerin hoşgörü algıları cinsiyetleri açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda kız ve erkek öğrencilerin hoşgörüye daha çok yardımsever olma olarak algıladıkları görülmüştür. Bu sonuca dayalı olarak, öğrencilerin cinsiyetlerine göre hoşgörüye benzer şekilde algıladıkları söylenebilir. Ayrıca kız öğrenciler hoşgörüye saygılı olma, kötü söz kullanmama, iyilik, hataları görmezden gelme, farklılıklarla alay etmeme, farklılıklara saygı ve birlik beraberlik olarak algılamaktadırlar. Erkek öğrenciler ise hoşgörüye iyilik, sevgi, saygılı olma, birlik ve beraberlik ile affetme olarak algılamaktadırlar. Topuz'a (1995) göre hoşgörü, başkalarına saygı göstermektir; yani onların inançlarına, dinine, ırkına, ulusuna, rengine, kültürüne, siyasal eğilimlerine, ahlakına, geleneklerine ve düşüncelerine saygı göstermektir. Hoşgörü, insanların birbiriyle ilişkilerini sevgi ve saygı çerçevesinde yürüten, farklı kültürel özelliklere saygıyla bakmayı gerektiren bir değerdir (Kaptan-Yarar, 2015). Öğrencilerin hoşgörü algılarının bu tanımlara uygun olduğu söylenebilir. Ersoy (2016) tarafından yapılan araştırmada da, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin hoşgörüye; daha çok yardımlaşma, affetmek, sevgi, iyi davranmak ve farklılıklara saygı olarak algıladığı görülmüştür. Bu sonuç da, yapılan bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Neden hoşgörülü olunması ile ilgili görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin çoğu iyi insan olmak için cevabını vermişlerdir. Hoşgörülü olmak, iyi bir insan olmayı gerektirir. Hoşgörülü bireyler, çevresindeki diğer bireylere karşı iyilik yapmaya önem verirler. Nitekim Aslan (2001) tarafından da, hoşgörünün iyiliği barındırdığı açıkça ifade edilmiştir. Öğrenciler tarafından iyi insan olmak için hoşgörülü olunması gerektiğinin belirtilmesi araştırmacı tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca öğrenciler tarafından mutlu olmak için, yardımlaşmak için, saygılı olmak için, kalp

kırmamak için, insanları üzmemek için, huzurlu yaşamak için ve dünyanın kötü bir yer olmaması için hoşgörülü olunması gerektiği belirtilmiştir. Hoşgörülü bir ortamda insanlar mutlu olurlar, birbirlerine yardımcı olurlar, saygılı davranırlar, birbirlerinin kalplerini kırmamak için hassasiyet gösterirler, birbirlerini üzmezler ve kırmazlar. Ayrıca hoşgörünün olduğu yerde iyilik vardır. Bu bakımdan, öğrencilerin böyle görüşler belirtmeleri, insanların neden hoşgörülü olmaları gerektiği ile ilgili bilgi sahib olduklarını göstermektedir.

Öğrencilerin çoğu hoşgörülü olunmaması durumunda kavga olacağını belirtmişlerdir. İnsanlar arasında hoşgörü olmadığı takdirde çatışmalar olmakta, bu da kavgalara neden olmaktadır. Nitekim insanlık tarihine bakıldığında, hoşgörünün olmadığı toplumlarda kavganın ve savaşların olduğu görülmektedir. Günümüzde de, insanlar arasında hoşgörü olmadığı durumlarda kavgalar ortaya çıkmaktadır. Gerek sosyal medyada gerek yazılı ve görsel basında insanların birbirlerine hoşgörülü olmamaları nedeniyle kavgalar yaşandığına dair sıkça haberlere rastlanılmaktadır. Bu nedenle, öğrenciler tarafından böyle bir görüşün belirtildiği düşünülmektedir. Ayrıca öğrenciler hoşgörülü olunmaması durumunda yalnız kalınacağı, küslük olacağı, kötülük görüleceği, insanların kendilerini sevmeyeceği, düşmanlık olacağı, dünyanın yok olacağı, dostluk olmayacağı, dışlanacakları, arkadaşlarının olmayacağı ve alay edilecekleri şeklinde de görüş belirtmişlerdir.

Öğrencilerin çoğu hoşgörülü olmak için yardımsever olmak gerektiğini belirtmişlerdir. Hoşgörü değeri, diğer bazı değerlerle yakından ilişkilidir (Kalın, 2013). Yardımlaşmada bu değerlerden biridir. Hoşgörülü bireyler çevrelerindeki diğer insanlara karşı yardımseverlerdir. Bu nedenle öğrencilerin böyle bir görüş belirttikleri söylenebilir. Ayrıca öğrenciler tarafından hoşgörülü olmak için saygılı olmak, kötülük yapmamak, kavga etmemek, kalp kırmamak, iyilik yapmak, fikirleri dinlemek, farklılıklara saygılı olmak ve arkadaşlık kurmak gerektiği belirtilmiştir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Öğrencilerin bir kısmının hoşgörü ile ilgili algıları incelendiğinde, hoşgörüyü tam anlamıyla kavrayamadıkları belirlenmiştir. Bu nedenle, öğrencilere öğretim programları içerisinde değerler eğitimine daha fazla yer verilebilir.
2. Öğrencilerin hoşgörü ile ilgili görüşlerini belirleyen daha geniş örneklemeler üzerinde araştırmalar yapılabilir.
3. Durum çalışması, karma araştırma, nicel araştırma gibi farklı araştırma yöntemleri kullanılarak veriler toplanabilir.

Kaynakça

- ASLAN, Ö. (2001). Hoşgörü ve tolerans kavramlarına etimolojik açıdan analitik bir yaklaşım. **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 5(2), 1-26.
- BEKTAŞ, M., ve KARADAĞ, B. (2013). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin yardımlaşma değerine yönelik geliştirdikleri metaforların incelenmesi. **Turkish Studies**, 8(8), 271-286.
- BERG, B.L. (2001). **Qualitative research methods for the social sciences**. Boston, MA: Allyn ve Bacon.
- BİLİM, Y. (2015). Görüşme tekniği. A. Yüksel, A. Yanık ve R. Ayazlar (Edt.) **Bilimsel araştırma yöntemleri: Kavramlar, analizler, araştırmalar**. Ankara: Seçkin.
- COOKSON, P.W. (2001). Fostering moral democracy. **Educational Leadership**, 59(2), 42-45.
- ÇALIŞKAN, H., ve SAĞLAM, H.İ. (2012). A study on the development of the tendency to tolerance scale and an analysis of the tendencies of primary school students to tolerance through certain variables. **Educational Sciences: Theory and Practice**, 12(2), 1440-1445.
- EKİZ, D. (2009). **Bilimsel araştırma yöntemi**. Ankara: Anı.
- ERSOY, A.F. (2016). Fenomenoloji. A. Saban ve A. Ersoy (Edt.) **Eğitimde nitel araştırma desenleri**. Ankara: Anı.
- ERSOY, A.F. (2016). Dördüncü sınıf öğrencilerinin hoşgörü algısı ve deneyimleri: bir fenomenolojik araştırma. **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 12(1), 454-473.
- GÖLDAÇ, B. (2015). **Orta öğretim kurumlarında okul kültürü yoluyla değerler eğitimi (Malatya ili örneği)**. Doktora tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- GÜLER, A., HALICIOĞLU, M.B., ve TAŞĞIN, S. (2013). **Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri**. Ankara: Seçkin.
- GÜRBÜZ, S., ve ŞAHİN, F. (2015). **Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: felsefe-yöntem-analiz**. Ankara: Seçkin.
- İŞCAN, C.D. (2007). İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- JOHNSON, B., ve CHRISTENSEN, L. (2012). **Educational research quantitative, qualitative and mixed approaches**. London: SAGE.
- KALE, N. (2007). **Nasıl bir değerler eğitimi? Değerler ve eğitimi**. Uluslararası sempozyumu içinde. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- KALIN, Z.T. (2013). **Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- KAPTAN-YARAR, S. (2015). **Kaptan-Yarar, S. (2015). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretimi**. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- KARASAR, N. (2012). **Bilimsel araştırma yöntemi**. Ankara: Nobel.

İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Değeri İle İlgili Algılarının İncelen... ◆

- KESKİN, Y. (2016). Değerlere genel bir bakış: Tanımı, özellikleri, işlevi ve sınıflandırılması. M. Köylü (Edt.) **Teoriden pratiğe değerler eğitimi**. Ankara: Nobel.
- MERRIAM, S.B. (2009). **Qualitative research and case study applications in education**. San Fransisco: Jossey – Bass Publishers.
- POLİT, D.F., ve BACK, C.T. (2010). Generalization in quantitative and qualitative research: Myths and strategies. **International Journal of Nursing Studies**, 47, 1451-1458.
- TATAR, A.F. (2009). **Okul öncesi eğitiminde (5-6 yaş) hoşgörü eğitimi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- TOPUZ, H. (1995) Hoşgörü. İ. Pehlivan (Edt.) **Hoşgörü ve eğitim toplantısı**. Unesco Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ortak Yayını.
- ULUSOY, K. (2007). **Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi**. Yayınlanmamış doktora tez. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ULUSOY, K., ve ARSLAN, A. (2014). Değerli bir kavram olarak “değer ve değerler eğitimi”. R. Turan ve K. Ulusoy (Edt.) **Farklı yönleriyle değerler eğitimi**. Ankara: Pegem.
- YILDIRIM, A., ve ŞİMŞEK, H. (2011). **Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri**. Ankara: Seçkin.
- YİĞİTTİR, S. ve ÖCAL, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 24, 407-416.